

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΙΚ. ΓΑΛΑΝΗΣ

**ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ -
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ**

Ιωάννινα 1997

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΙΚ. ΓΑΛΑΝΗΣ

**ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ
ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ***

I.

Κυρίες και κύριοι,

Κατ' αρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω την Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών, Βιοτεχνών, Εμπόρων Ελλάδας για την πρόσκλησή τους να μιλήσω σ' αυτό το Ευρωπαϊκό Συνέδριο. Πριν αρχίσω την εισήγησή μου με θέμα: "Η επικυριαρχία της οικονομίας, Κοινωνικός Αποκλεισμός και οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις", θα ήθελα να κάνω μια διευκρίνιση - επισήμανση σχετικά με το ερώτημα "πώς νομιμοποιείται ένας κοινωνικός - πολιτικός ψυχολόγος -όπως εγώ- έστω και αν ασχολείται με την ψυχολογία της Επιμόρφωσης, να μιλάει για οικονομικά θέματα.

Πολλοί λένε, και συμφωνώ μαζί τους, ότι η Οικονομία είναι και Ψυχολογία. Ένα παράδειγμα: Κανένας Υπουργός Εθνικής Οικονομίας ή Πρωθυπουργός μιας χώρας δε θα ανακοίνωνε, τότε θα γίνει η υποτίμηση του νομίσματος της χώρας του. Μια ενδεχόμενη υποτίμηση ενός νομίσματος δεν προ-ανακοινώνεται ποτέ, για καθαρά ψυχολογικούς λόγους. Αυτά, σχετικά με το θέμα της νομιμοποίησης της εισήγησής μου.

Άλλωστε με την εισήγησή του λίγο πριν ο συνάδελφος κ. Μπουραντάς από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναφερόμενος στη "Μάθηση", απέδειξε ότι η Οικονομία είναι Ψυχολογία.

Με την παρούσα εισήγησή μου θα αναφερθώ επιγραμματικά και από τη σκοπιά της Κοινωνικής και Πολιτικής Ψυχολογίας στην πρωτοκαθεδρία και τις νέες τάσεις της οικονομίας, στον κοινωνικό αποκλεισμό και τις επιπτώσεις για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις. Επίσης, θα προσπαθήσω να προτείνω κάποιες δέσμες μέτρων που πρέπει να πάρει κάθε επιχείρηση αν θέλει να είναι βιώσιμη και ανταγωνιστική.

* (Εισήγηση στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο της Γ.Σ.Ε.Β.Ε. με θέμα: «Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επαγγελματική κατάρτιση». Αθήνα 7 και 8 Νοεμβρίου 1997).

II.

Κυρίες και Κύριοι,

κύριο χαρακτηριστικό της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας είναι η “Παγκοσμιοποίηση” ή “Διεθνοποίηση” των οικονομικών συναλλαγών, η διάλυση των εθνικών κρατών και του κράτους πρόνοιας και η υποκατάσταση του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους από την “Αγορά”. Αυτό σημαίνει “την επικράτηση της οικονομίας επί της πολιτικής”. Δηλαδή η κοινωνία και οι δραστηριότητές της λειτουργούν “κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωση” της οικονομίας, δηλαδή έχουν ως πρότυπό τους την οικονομική επιχείρηση. Έχουμε δηλαδή ένα είδος “κλωνοποίησης” της οικονομίας επί της πολιτικής. Από κοινωνιολογικές αναλύσεις διαπιστώνεται ότι στην *προβιομηχανική* κοινωνία επικρατούσε η αλληλεγγύη, οι συλλογικοί κανόνες και οι συλλογικές αξίες. Στη *βιομηχανική* κοινωνία επικρατούσε το πολιτικό σύστημα και στη *μετα-βιομηχανική* κοινωνία επικρατεί το οικονομικό μοντέλο. Από την πολιτική της ζήτησης - που έβλεπε τους αγοραστές των αγαθών και των παρεχομένων υπηρεσιών και προσπαθούσε για την ανάπτυξη αυτών των μεγεθών - περάσαμε σήμερα στην οικονομική πολιτική της προσφοράς που ενδιαφέρεται για τους παραγωγούς των αγαθών και των υπηρεσιών.

Αυτή η οικονομία της προσφοράς, η οποία αντικατέστησε το “πολιτικά ορθό” από το “οικονομικά ορθό” - και εδώ ακριβώς έγκειται και η αποδυνάμωση του ρόλου των πολιτικών - σύμφωνα με έγκριτους αμερικανούς και ευρωπαϊούς οικονομολόγους - καθιερώθηκε ως “Τυραννία του οικονομικά ορθού” που στοχεύει στο να καταστήσει τον *Homo Oeconomicus* ως παγκόσμια κυρίαρχη εικόνα της κοινωνίας (F. Sack 1995).

Στα πλαίσια αυτά, η έννοια της εργασίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία και αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες της οικονομίας, διότι μέσω της εργασίας η κοινωνία παράγει τα κατανεμενόμενα αγαθά και υπηρεσίες και οργανώνει την κατανομή του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος.

Σήμερα, στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, για πρώτη φορά εκσυγχρονισμός και οικονομική ανάπτυξη πρέπει να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο όπου ανάπτυξη και εργασία κινούνται προς εντελώς αντίθετες κατευθύνσεις. Το τίμημα της περισσότερης ανάπτυξης είναι η λιγότερη εργασία. Με άλλα λόγια: Μεγαλύτερη ευημερία παράγεται με όλο και

λιγότερους εργαζόμενους. Ο όρος “εργασία” αντικαταστάθηκε με τον όρο “απασχόληση”, και ο όρος “εργαζόμενος” από τον όρο “απασχολήσιμος”. Για τους άνεργους και τους νέους ανθρώπους, που για πρώτη φορά εισέρχονται στην παραγωγική διαδικασία αυτό σημαίνει ότι όχι μόνον τους αφαιρείται το δικαίωμα για εργασία, αλλά τους αφαιρείται και το δικαίωμα να ανήκουν ακόμη και στον “βιομηχανικό εφεδρικό στρατό” -που παλαιότερα ανήκαν οι γυναίκες ή οι ξένοι εργάτες. Στη σύγχρονη κοινωνία η ανεργία έχει χάσει τη θέση της ως “πρόβλημα” και έχει γίνει “η λύση του προβλήματος” για παραπέρα οικονομική ανάπτυξη (Γ. Γαλάνης 1997).

III.

Κύριο γνώρισμα των σύγχρονων κοινωνιών είναι ο *κοινωνικός αποκλεισμός*.

Έχει παρατηρηθεί ότι τα άτομα ή οι ομάδες που αντιμετωπίζουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού δεν αποστερούνται σε έναν μόνον τομέα, αλλά η αποστέρηση συνδέεται και με αποστερήσεις και σε άλλους τομείς. Έχουμε δηλαδή μια “αλυσίδα” αποστερήσεων που θέτουν εκτός ή στο περιθώριο μιας γενικότερης ευημερίας διάφορες πληθυσμιακές ομάδες με αποτέλεσμα αυτές οι ομάδες να μη συμμετέχουν στον οικονομικό και κοινωνικό τρόπο ζωής των πολλών, να εμποδίζεται η συμμετοχή τους στις οικονομικές ανταλλαγές και πρακτικές και η άσκηση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων, με επακόλουθο να απειλείται η οικονομική και κοινωνική συνοχή. Υποστηρίζεται ότι το χαρακτηριστικό του επόμενου αιώνα θα μπορούσε να είναι: Συμμετοχή -Ενσωμάτωση και κοινωνικός Αποκλεισμός. (N. Luhmann 1996).

Η σύγχρονη κοινωνία είναι πράγματι πολύ ενσωματωμένη, αλλά μόνο στο πεδίο αποκλεισμού της, μόνον ως αρνητική *ενσωμάτωση* δηλαδή Ενσωμάτωση στο περιθώριο. Κεντρικό δομικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών είναι τα τελευταία χρόνια η διαδικασία της *ατομικοποίησης* η οποία οδήγησε στην αλλαγή της δομής και του τύπου των κοινωνικών σχέσεων και του κοινωνικού δεσμού. Αντί να αναφερόμαστε σήμερα σε μια κοινωνία κινδύνου ή κοινωνία των δύο τρίτων θα μπορούσε κανείς να αναφέρεται σε μια “κοινωνία εξόδου” ή παραίτησης “μια κοινωνία φυγής από την κοινωνία και τους θεσμούς της”. Μια κατάσταση

που ο Γάλλος R. Castel την ονομάζει “αρνητική ατομικοποίηση”.

Για πολλούς μελετητές, αυτή η διαδικασία της αρνητικής ατομικοποίησης αποτελεί τη βάση για την ερμηνεία των φαινομένων της νεοφασιστικής βίας, της βίας εναντίον των ξένων και του ρατσισμού γενικά. Μέσα σ’ αυτά τα πλαίσια, της παγκοσμιοποίησης της αγοράς από τη μια πλευρά και του κοινωνικού αποκλεισμού, της περιθωριοποίησης, της ανεργίας, της νέας φτώχειας και της αρνητικής ατομικοποίησης από την άλλη, καλούνται οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις να επιβιώσουν και να αναπτυχθούν.

Ο κίνδυνος συρρίκνωσης και αφανισμού των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων είναι σήμερα μεγάλος.

IV.

Στη συνέχεια θα αναφερθώ ενδεικτικά και επιγραμματικά σε δέσμες μέτρων που πρέπει να ληφθούν άμεσα από τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, αλλά και από την πλευρά της πολιτείας.

Μέτρα (χωρίς αξιολογική ιεράρχηση σε λέξεις κλειδιά)

α) Από πλευράς επιχειρήσεων

1. Συγχωνεύσεις
2. Συνενώσεις
3. Ανταγωνιστικότητα
4. Εκσυγχρονισμός
 - υλικοτεχνική υποδομή
 - τεχνογνωσία
 - μείωση κόστους
 - παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών
 - αύξηση παραγωγικότητας
 - συνεχής κατάρτιση - επιμόρφωση
 - αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού
 - νέοι τρόποι διοίκησης επιχειρήσεων
 - νέοι τρόποι επίλυσης προβλημάτων
 - πληροφόρηση
 - γνώση οικονομικών και πολιτικών κατευθύνσεων

- πρόβλεψη, εκτίμηση μελλοντικών εξελίξεων
- σχεδιασμός και έρευνα αγοράς
- αξιοπιστία, εμπιστοσύνη προϊόντων και υπηρεσιών
- πρόβλεψη αστάθμητων παραγόντων
- δημιουργία θετικής εικόνας - κλίματος
- συνεργασία με κοινωνικούς εταίρους
- συνδικαλιστικό κίνημα - πολιτική ηγεσίας
- αξιοποίηση εμπειρίας των άλλων (ανταγωνιστών, συνεργατών, των ιδίων)
- διασφάλιση της αξιοπιστίας από τον κλάδο
- ευελιξία - σχεδιασμός, αλλαγή στόχων, διεύθυνση ή περιορισμός, νέες αγορές
- κίνητρα για μετεκπαίδευση - κατάρτιση
 - * οικονομικά - υλικά
 - * κοινωνικά, ηθικά
 - * δημιουργία ταυτότητας
 - * γνώση, εκμάθηση ευχάριστη
 - * νέες μέθοδοι μετεκπαίδευσης
 - * ανάγκες συνεργατών να λαμβάνονται υπόψη
 - * εκτίμηση
 - * επιβράβευση
 - * σύσφιξη δεσμών - σχέσεων
 - * συμμετοχή των εκπαιδευομένων στη διαμόρφωση των στόχων προγραμματισμού
 - * μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης
 - * δημιουργία συνείδησης
 - * δημιουργία επαγγελματικής δεοντολογίας

Άλλες παράμετροι

- επενδυτικά κεφάλαια
- διαφήμιση
- marketing

- πολιτιστικά, οικολογικά μηνύματα
- όχι ανεξέλεγκτη παραγωγή
- όχι ενασχόληση “όλων με όλα”
- όχι νοοτροπία “ελεύθερου σκοπευτή”
- μόνιμες συνεργασίες και ανταγωνιστικές

β) Μέτρα από πλευράς πολιτείας

- κωδικοποίηση, απλούστευση, σαφήνεια νομικού πλαισίου
- ξεκαθάρισμα των “όρων του παιχνιδιού”
- αρωγή κρατικών φορέων
- ελάφρυνση, ειδική φορολογική μεταχείριση
.....άλλα μέτρα

V.

Η αγορά εργασίας γίνεται όλο και πιο σκληρή, ο ανταγωνισμός πιο έντονος και οι απαιτήσεις για το “ευ ζην” αυξάνονται συνεχώς. Οι συνεχείς αλλαγές και εξελίξεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής μας ζωής έχουν ως αποτέλεσμα ότι όλο και περισσότεροι άνθρωποι να διακατέχονται από φόβο και ανασφάλεια. Όσο πιο κατανοητές γίνονται οι συντελούμενες εξελίξεις και αλλαγές, τόσο πιο εύκολα προσαρμόζονται και οι άνθρωποι στα νέα δεδομένα. Για να μπορέσουν οι άνθρωποι να παραμείνουν σε θέσεις εργασίας απαιτούνται μεγαλύτερες προσπάθειες αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, μέσω της εκπαίδευσης και της συνεχούς επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Δηλαδή να αξιοποιηθεί ο ρόλος της “νέας τάξης της Γνώσης”.

Παρότι όλοι μας σήμερα αποδεχόμαστε ότι ζούμε σε μια συνεχή τεχνολογική και κοινωνική εξέλιξη, εν τούτοις δεν αποδεχόμαστε με την ίδια ευκολία ότι η πλέον κατάλληλη στρατηγική προσαρμογής σ’ αυτές τις εξελίξεις και αλλαγές είναι η συνεχής μάθηση και η συνεχής επιμόρφωση.

Στη “νέα τάξη πραγμάτων” η επιμόρφωση αποτελεί “πρόκληση” και “ευκαιρία”.

Ο διεθνής ανταγωνισμός απαιτεί υψηλή εξειδίκευση καθώς και ποιότητα και ποσότητα επίδοσης. Επομένως, η επιμόρφωση αναλαμβάνει την υποχρέωση και την ευθύνη, με την βοήθεια στόχων και συστηματικού σχεδιασμού, να εξασφαλίσει την *τωρινή* αλλά και τη *μελλοντική* εξειδίκευση

των εκπαιδευομένων, να ενισχύσει την ατομική και επαγγελματική εξέλιξη όλων των συνεργατών και να συμβάλει στην επίτευξη των γενικότερων στόχων που μπαίνουν από την Επιχείρηση (Γ. Γαλάνης 1995).

Είμαι βέβαιος ότι οι εργασίες και τα πορίσματα αυτού του Συνεδρίου θα συμβάλουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ευχαριστώ !

Βασική Βιβλιογραφία

1. Γαλάνης Γιώργος Νικ. (1995): *Ψυχολογία της (επι)μόρφωσης ενηλίκων. Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις*. Β' βελτιωμένη έκδοση. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
2. Γαλάνης Γιώργος Νικ. (1997): "Εθνικές - μεταναστευτικές μειονότητες και κοινωνικός αποκλεισμός", Ανακοίνωση στο : World Association Educational Research (WAER) 12th International Congress "Education of ethnic minorities, unity and diversity". Ρέθυμνο Κρήτης 9- 12 Μαΐου 1997 (υπό δημοσίευση)
3. Luhmann Niklas (1996): "Jenseits von Barbarei". In : *Modernität und Barbarei. Soziologische Zeitdiagnose am Ende des 20 Jahrhunderts*, hrsg. v. M. Miller und H.-G. Soeffner. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1996, S. 219-230.
4. Sack Fritz (1995): " Umbruch und Kriminalität - Umbruch als Kriminalität" (υπό δημοσίευση).